

Vechten voor je leven

Waarom burgers soldaat werden tijdens de burgeroorlog in Soedan

Van 1983 tot 2005 woedde in Soedan een burgeroorlog die aan twee miljoen mensen het leven kostte en vier miljoen Soedanezen het land deed ontvluchten. De burgeroorlog begon in 1983, met de oprichting van de *Sudan People's Liberation Movement/Army*, die een gewapende opstand begon tegen de regering. Veel burgers sloten zich aan bij deze gewapende strijd. Wat waren eigenlijk hun motieven om hieraan deel te nemen? Deze vraag is opvallend genoeg nog nauwelijks onderzocht. Dit artikel tracht deze leemte op te vullen. De auteur verrichtte veldwerk in Soedan en interviewde 61 personen, van wie sommigen nog steeds in dienst zijn van de SPLM/A. Uit haar onderzoek blijkt dat verschillende motieven een rol spelen, variërend van politieke overtuiging, vechten om wraak te nemen en/of dwang tot kansen die het rebellenleger burgers bood.

S. Baas MA MSc*

De burgeroorlog in Soedan begon in 1983 met de oprichting van de *Sudan People's Liberation Movement/Army* (SPLM/A). Deze rebellenbeweging kwam op voor de bevolking van de zuidelijke regio, die volgens haar werd onderdrukt door het regime in Khartoem. In de ogen van de zuiderlingen behartigde het regime alleen de belangen van de Arabisch-islamitische bevolkingsgroepen in het noorden van het land, waar economische investeringen en ontwikkeling van sociale voorzieningen geconcentreerd waren. De bevolking in het zuiden bestond echter uit Afrikaanse stammen, die christelijk of animistisch waren, maar werden gedwongen om zich te bekeren tot de islam en het Arabisch als nationale taal te accepteren.

Direct nadat Soedan onafhankelijk werd van Groot-Brittannië (in 1956) leidden spanningen tussen noorderlingen en zuiderlingen tot een gewapende opstand in Zuid-Soedan. Zuid-Soedaneze politici voelden zich onvoldoende gehoord door de machtselite, die vooral uit noorderlingen bestond. In 1972 bereikten de partijen een akkoord, en garandeerde de regering zelfbestuur, godsdienstvrijheid, economische ontwikkeling en opbouw van sociale voorzieningen in het zuiden.

Maar tien jaar later namen de spanningen opnieuw toe, nadat er wetgeving werd doorgevoerd die tegen de gemaakte afspraken inging. Dit leidde in 1983 tot de oprichting van de SPLM/A, die een gewapende opstand begon tegen de regering. De oorlog die daarop volgde duurde tot 2005, toen de partijen opnieuw een vredesovereenkomst tekenden.^{1,2}

Onderzoek

Gedurende de oorlog sloten veel burgers zich aan bij de gewapende strijd en werden soldaten van de SPLM/A. Dat roept de vraag op wat burgers precies motiveert om mee te vechten voor

* Saskia Baas studeerde filosofie en sociologie aan de Universiteit van Amsterdam. Eind 2010 verdedigt zij haar proefschrift over de (de)mobilisatie van soldaten in verschillende gewapende groeperingen in Soedan, waarvoor ze een jaar veldwerk verrichtte in diverse Soedanese regio's. Ze werkte in 2006 voor de VN-vredesmissie in Soedan en werkt er momenteel voor het Carter Center, om toe te zien op de uitvoering van het onafhankelijkheidsreferendum in 2011.

1 Johnson, D.H. *The Root Causes of Sudan's Civil Wars*. Oxford: James Currey, 2004.

2 Holt, P.M. en Daly, M.W. *A History of the Sudan: From the Coming of Islam to the Present Day*. London: Longman, 2000.

een rebellenbeweging. Academics verschillen van mening over de mate waarin politieke leiders van rebellenbewegingen door politieke of economische motieven worden geleid, maar naar de vraag wat burgers motiveert om zich bij een rebellenbeweging aan te sluiten, is nog amper onderzoek gedaan.

Om een poging te doen deze vraag te beantwoorden werd van 2008 tot 2009 een jaar lang onderzoek gedaan in Soedan. Er werden 61 diepte-interviews gehouden met soldaten van de SPLM/A. Volgens de vredesovereenkomst is Zuid-Soedan een semi-autonome regio, met het rebellenleger als het officiële leger van de regio. De meeste respondenten waren ten tijde van het interview nog steeds in dienst van het leger, enkelen hadden het leger verlaten of stonden op het punt dat te doen via reïntegratieprogramma's.

De respondenten zijn afkomstig uit verschillende rangen van de SPLM/A, verschillende stammen en leeftijdsgroepen. Hoewel het merendeel van de soldaten uit mannen bestaat zijn ook enkele vrouwelijke soldaten geïnterviewd.³

Opzet artikel

Hierna komt eerst de oprichting van de SPLM/A en het begin van de burgeroorlog aan de orde. Vervolgens behandel ik de verschillende motieven om voor de SPLM/A te vechten. Daarbij maak ik gebruik van citaten uit de interviews ter illustratie. Ten slotte presenteer ik enkele conclusies van het onderzoek en ga ik in op de verschillende kansen die de SPLM/A soldaten bood.

De oprichting van een politieke beweging en een leger

Toen de spanningen tussen zuiderlingen en noorderlingen tijdens het begin van de jaren tachtig opliepen begonnen enkele zuiderlingen die tijdens de eerste burgeroorlog hadden gevochten zich opnieuw te groeperen. De guerrillastrijders die aan de eerste burgeroorlog hadden deelgenomen, waren na het vredesakkoord opgenomen in het nationale leger en het politiekorps.

In het voorjaar van 1983 deserteerden meer en meer officieren die zich tegen de noorderlingen keerden. Ze namen delen van hun eenheden mee. Gevechten tussen de guerrilla's en het nationale leger braken uit in Bor en Pibor, waarna meer muiterijen volgden.⁴ Eén van de respondenten vertelt daarover:

Toen de oorlog opnieuw begon, was ik in Juba en werkte als kolonel in het departement van de gevangenen. Toen de oorlog in Bor was begonnen, werd ik met tweehonderd man naar Bahr El Ghazal gestuurd voor een opdracht. Ik pleegde muiterij en sloot me aan bij de rebellen. (man, 63)

De SPLM/A werd opgericht om de rebellen te verenigen en John Garang, die zelf als kolonel in het nationale leger muiterij had gepleegd, wierp zich op als leider van de nieuwe beweging. Hij wist de steun van het Ethiopische Mengistu-regime te bedingen, waarvoor een socialistisch-marxistische politieke koers moest worden gevaren. Het Ethiopische leger voorzag de SPLM/A van kampen en materiaal.⁵ Het werven van soldaten kon beginnen.

De eerste soldaten: politieke overtuiging en dwang

In de turbulente beginjaren van de oorlog had de nieuwe beweging een enorme aantrekkingskracht op jonge zuiderlingen. Zij lieten alles achter om zich bij de beweging te voegen. Toespraken van de charismatische John Garang waren op de radio te horen en trokken velen de beweging in. Het waren politiek-bewuste

3 De interviews zijn gehouden op vier verschillende locaties in Soedan: Juba (Central Equatoria), Renk (Northern Upper Nile), Damazin (Blue Nile State) en Khartoum (Khartoum state). De interviews waren semigestructureerd en duurden tussen de één en drie uur. Naast deze 61 diepte-interviews zijn ook informele gesprekken gevoerd met soldaten en burgers op de onderzoekslocaties. Tot slot zijn ook beleidsmakers, stamhoofden en politici geïnterviewd. Ook in de oostelijke provincies van Soedan zijn interviews gehouden met soldaten uit rebellengroepen die daar actief zijn geweest, maar die resultaten zijn niet in dit artikel opgenomen.

4 Johnsons, D.H. *The Root Causes of Sudan's Civil Wars*. Oxford: James Currey, 2004.

5 Arop, A.M. *Sudan's Painful Road to Peace: A Full Story of the Founding and Development of SPLM/SPLA*. Charlston: BookSurge Publishing, 2006.

jonge mannen die zich in deze revolutionaire sfeer van de beginjaren achter John Garang schaarden:

Ik ging bij de beweging in 1983 en was onderdeel van het eerste SPLM-bataljon. Ik was een soldaat van John Garang. Ik vocht mee omdat ik mijn land wilde bevrijden. Veel van ons gingen bij de rebellen in die tijd. Twee van mijn broers gingen ook, maar zij zijn gesneuveld. We waren de eerste soldaten van de SPLM.

(man, 52 jaar)

Toen de oorlog begon in 1983 ging ik onmiddellijk naar het bos om mee te vechten. We waren jongens van na de vredesovereenkomst van 1972. Maar die overeenkomst is nooit geïmplementeerd, dus besloten ze weer te gaan vechten.

(man, 49 jaar)

Naast de werving van vrijwillige rekruten begon de SPLM/A ook vrijwel direct met het gedwongen rekruteren van soldaten. In de beginjaren richtte deze gedwongen rekrutering zich vooral op jonge jongens die bij hun ouders werden weggehaald met de belofte dat ze de kinderen naar Ethiopië zouden brengen om naar school te gaan. In Ethiopië aangekomen, werden de jongens in vluchtelingenkampen op school gezet totdat ze oud genoeg waren om soldaat te worden. Deze jongens stonden bekend als het Rode Leger.

In 1989 was ik negen jaar oud. Ik werd meegenomen door de SPLA om in Addis Ababa naar school te gaan. Ze kregen daarvoor toestemming van onze ouders. Die stemden in, omdat ze verteld werd dat we naar school zouden gaan. We hebben Addis Ababa nooit bereikt, maar werden ergens anders in Ethiopië naar school gebracht. Daarna gingen we terug naar Soedan voor militaire training. We waren het Rode Leger.

(man, 29 jaar)

Het regime slaat toe

Al vanaf de eerste munterijen werden veel gebieden in het zuiden onveilig. Burgers sloegen massaal op de vlucht. Gevechten tussen de SPLM/A en het regeringsleger bleven voor grote

onveiligheid zorgen in de gebieden waar de SPLM/A actief was.

In de gebieden langs de noord-zuidgrens paste de regering bovendien zogenoemde *scorched earth* ('verbrande aarde') strategieën toe, die erop waren gericht de SPLM/A van burgersteun te ontdoen. De strategie bestond eruit dorpen aan te vallen, huizen in brand te steken en de inwoners te vermoorden. Hiervoor richtte het nationale leger lokale milities op, die de aanvallen uitvoerden. Overlevenden van deze aanvallen ontvluchtten hun dorp. Ze zagen vaak geen andere mogelijkheid dan zich bij de SPLM/A aan te sluiten.

Toen de vijand kwam, namen ze mensen gevangen. Ik ben zwart, zij waren rode Soedanezen. Ze vermoordden mensen, en namen onze vrouwen en koeien mee. Ze staken onze huizen in brand. Mijn vader werd vermoord en nog drie mannen in het huis van mijn zus. Ik was bang en rende weg. Ik vond soldaten [van de SPLM/A, S.B.] in het bos, en vertelde dat ik bang was. Ik vertelde wat er in mijn dorp was gebeurd. Ik ben met ze meegegaan, en kreeg militaire training in Ethiopië.

(man, 35 jaar)

Toen de vijand naar ons dorp kwam, renden we weg. Ik was bang, want ik was maar een burger. In 1985 ging ik bij de SPLA, toen ik twaalf was. Ik dacht dat het veiliger zou zijn om met hen mee te gaan dan als burger achter te blijven. Toen de SPLA naar ons dorp kwam, ben ik met ze meegegaan.

(man, 36 jaar)

Vechten om wraak te nemen

De aanvallen op dorpen en de gevechten tussen het regeringsleger en de rebellen zorgden voor extreme onveiligheid. Hierdoor zochten burgers hun toevlucht tot de SPLM/A. Daarnaast riep het sneuvelen van zuiderlingen bij de gevechten, bij de familieleden gevoelens van haat op. Velen gingen bij de SPLM/A om wraak te nemen:

In 1987 ging ik bij de SPLA, toen ik veertien was. Ik hoorde dat mijn oom Sam was

vermoord. Hij vocht voor de SPLA en werd vermoord door de Arabieren. Dus besloot ik om wraak te nemen. Ik zocht mijn spullen bij elkaar en ging het bos in. Ik ging naar Ethiopië. (man, 34 jaar)

Toen ik tien was ging ik bij het rebellenleger. Iedereen in mijn familie was soldaat. Mijn vader was ook een soldaat in de SPLA. Die Arabieren willen ons kleineren. Ze vermoordden mijn vader in 1993 in Juba. Ik werd boos, en liep naar de basis van de rebellen en ik zei 'Ik wil in jullie leger'. (vrouw, 22 jaar)

Drieënveertig procent van de ondervraagden sloot zich aan bij de SPLM/A vanwege extreme onveiligheid. Het nemen van wraak na de dood van een familielid vormde voor elf procent het belangrijkste motief. De onveiligheid en het geweld dat een direct gevolg is van de oorlog vormen dus belangrijke oorzaken van de vrijwillige instroom van burgers in de SPLM/A.

De SPLM/A wint terrein

De SPLM/A was in de beginjaren nog een 'typische guerrillabeweging', die het regeringsleger bevocht met hinderlagen en het stelen van voertuigen en wapens. Confrontaties tussen de guerrilla's en het leger beperkten zich tot het Soedanees-Ethiopische grensgebied. Maar naarmate de oorlog vorderde veranderde de tactiek van de SPLM/A en richtte men zich steeds meer op het verdrijven van het regeringsleger en het besturen van deze 'bevrijde gebieden'.

In de tweede helft van de jaren tachtig lukte het de SPLM/A om enkele strategische provincieplaatsen te bezetten en langdurig vast te houden.⁶ Met de controle over deze gebieden ontstonden mogelijkheden om gerichte rekrutering te organiseren onder jonge zuiderlingen.

Vrijwillige rekrutering bestond uit het organiseren van politieke bijeenkomsten waarbij dorpsjongens werden toegesproken door charismatische commandanten. Zij wisten jongens

te overtuigen mee te gaan om voor de SPLM/A te vechten.

De mensen van de SPLM kwamen naar het dorp om de redenen van de oorlog uit te leggen: er waren geen scholen in Zuid-Soedan en geen ziekenhuizen. De SPLA had ook al gebouwen, scholen en markten in onze regio gebouwd. Ik ging met ze mee, om tegen de Arabieren te vechten. Een hele groep uit ons dorp ging mee. (man, 45 jaar)

Maar een belangrijkere bron van rekruten kwam voort uit een beleid van dwang dat door de SPLM/A in de 'bevrijde gebieden' werd gevoerd. Commandanten van de SPLM/A voerden onderhandelingen met de stamhoofden en in principe werd iedere familie met zoons van

Onveiligheid is de voornaamste oorzaak van instroom van rekruten in rebellenbewegingen. Daarnaast speelt dwang een belangrijke rol. Ook zijn jonge jongens bij hun ouders weggehaald met de belofte dat ze naar school zouden kunnen gaan

FOTO/AP/REPORTERS S. AZIM

6 Johnson, D.H. *The Root Causes of Sudan's Civil Wars*. Oxford: James Currey, 2004.

veertien jaar of ouder verplicht om een zoon te leveren aan de SPLM/A.

Ze namen drie van mijn oudere broers mee om te vechten. Alle drie zijn gesneuveld. Toen ik 14 werd, namen ze mij ook mee. Ik werd met andere jongens uit het dorp in een vrachtwagen gezet en naar een trainingskamp gebracht. (man, 25 jaar)

In 1996 kwam de SPLA-soldaten mobiliseren in ons dorp. Ik was toen 15. Het beleid was dat iedere familie een zoon moest geven. Dat werd via de stamhoofden geregeld. Ik was de oudste zoon, dus moest ik gaan. Mijn vader klaagde bij de commandant en bij het stamhoofd. Mijn moeder huilde, maar de commandant zei: 'Hij moet mee'. (man, 25 jaar)

Gedwongen rekrutering was voor dertien procent van de ondervraagden de reden om zich bij de SPLM/A aan te sluiten.⁷ Dwang speelde voor alle soldaten een grote rol om de beweging trouw te blijven: eenmaal soldaat,

was het verboden de SPLM/A te verlaten. En op desertie kon de doodstraf volgen.

Leven als burger biedt weinig perspectief

De oorlog creëerde niet alleen onveiligheid in veel gebieden in het zuiden, maar vernietigde ook min of meer het civiele leven. Voor degenen die waren gevlucht en in kampen terecht kwamen brak een leven aan dat voornamelijk bestond uit wachten. In de dorpen die de vluchtelingen achterlieten gingen de scholen dicht en was er geen werk meer te vinden. Voor de jongeren die onder deze omstandigheden opgroeiden bracht de verveling hen er soms toe zich bij de rebellen aan te sluiten:

Toen ik ongeveer 14 was, ging de school dicht vanwege het gevaar. We wachtten tot de school weer open ging, maar dat gebeurde niet. We besloten bij de rebellen te gaan. (man, 38 jaar)

Er was niets te doen in het dorp. Er was geen school en geen werk. Ik stond wel ingeschreven in de school, maar vanwege de oorlog was hij gesloten. Toen ben ik maar soldaat geworden. (man, 32 jaar)

Het leven als burger bood tijdens de oorlog weinig perspectief. In de vluchtelingenkampen was men overgeleverd aan de hulporganisaties, en in de dorpen maakten voedseltekorten, epidemieën en voortdurende onveiligheid het civiele leven onvoorspelbaar, leeg en zinloos.

De SPLM/A bood hiervoor een alternatief: in plaats van af te wachten als passieve toeschouwer kon men als soldaat een actieve rol spelen en invloed uitoefenen op de gang van zaken. Zoals één respondent zijn beslissing om soldaat te worden uitlegt:

In plaats van achter te blijven en afgeslacht worden als een geit, besloot ik te sterven als een held.

7 Hieronder vallen ook de soldaten van het Rode Leger, dat eerder besproken werd.

Terwijl het civiele leven met de dag kanslozer werd bood het rebellenleger de mogelijkheid om nog iets van jezelf te maken. Ook al zou je sterven, dan stierf je in elk geval als held.

Overleven in het rebellenleger

Maar ook het leven binnen het rebellenleger was gevaarlijk en onzeker. Dit werd velen al duidelijk tijdens de militaire training. De meeste rekruten volgden een training van rond de zes maanden waarin ze les kregen over het gebruik van verschillende wapens en over militaire tactieken. Daarnaast kregen de rekruten lessen over de politieke doelstellingen van de beweging en de gedragscodes waaraan soldaten zich dienden te houden.

Ondervoeding

Na een algemeen onderdeel volgden sommigen ook specialistische trainingen. Hoger opgeleide soldaten werden tot officier opgeleid in het zogeheten *Military College*. De SPLM/A had echter grote moeite om zijn rekruten te bevoorraden. Veel soldaten sneuvelden al tijdens de training aan ziektes en ondervoeding:

De omstandigheden bij de training waren slecht. Er was geen kleding en geen eten voor ons en veel soldaten vluchtten daarom tijdens de training. Er bleven er maar een paar over tot het einde. Later verbeterde de situatie wel iets, toen de VN ons voedsel en kleding bracht.
(vrouw, 31 jaar)

Zo veel soldaten overleden tijdens de training. Er was niet genoeg eten: soms gaven ze ons alleen wat olie. Er heerste ook gele koorts. Veel jongens gingen dood. (man, 25 jaar)

Ook na de training, toen soldaten werden uitgezonden naar de frontlinies, werd het leven er niet beter op. Voedseltekorten en gebrekkig materieel karakteriseerden het leven van de soldaten.

We kregen alleen twee kopjes sorghum [graansoort, S.B.] per dag. Verder moesten we zelf aan eten komen. Soms konden we wat fruit vinden in de bergen. Ik droeg twee verschillende

schoenen en kapotte kleren. Iedereen kreeg een Kalasjnikov en tien kogels. (man, 26 jaar)

Omgaan met angst

De gevechten waar de soldaten aan deelnamen waren vaak intens. Veel respondenten praatten er liever niet al te lang over door. Ze vertelden wel dat ze na verloop van tijd leerden te wennen aan de moeilijke omstandigheden, en dat ze met hun angsten leerden omgaan:

In het begin was ik bang. Sommigen van mijn buurjongens uit het dorp stierven vlak naast mij. Ik had het gevoel dat ik ook dood zou gaan. Maar toen besloot ik dat idee te accepteren. Ik accepteerde dat ik dood zou gaan, maar besloot dat ik eerst nog de vijand zou verslaan. Toen was ik niet meer bang.
(man, 25 jaar)

Na mijn eerste missie werd ik commandant van een peloton, met één ster. Het was moeilijk om collega's te zien sterven. Het ene moment zat je met iemand te eten, en het andere moment is die persoon dood. Toch was ik zelf niet bang. Ik was ervoor getraind, en het wordt gewoon werk op een bepaald moment.
(man, 47 jaar)

Ik vocht op de frontlinies. Ik was niet bang. In het begin wel, maar toen de aanvallen aanhielden, raakte ik eraan gewend. Het werd normaal. (man, 32 jaar)

Wanneer soldaten gewond raakten aan het front werden ze naar regioziekenhuizen gebracht. Maar ernstige verwondingen konden daar doorgaans niet worden behandeld. Zwaar gewonde soldaten werden geëvacueerd naar ziekenhuizen in vluchtelingenkampen, die vaak door hulporganisaties werden gerund. Ondanks een medische behandeling waren sommige soldaten blijvend gehandicapt. Maar dat betekende niet altijd dat ze niet meer in het leger aan de slag konden.

In maart 1997 was ik logistiek werk aan het doen op een weg. Ik bracht materieel van de ene naar de ander stad. Ik kwam in een hinderlaag terecht: mijn auto reed op een mijn

en ik verloor mijn beide onderbenen. Ik lag daar zes dagen zonder medische hulp. Het bloedde heel erg, maar de weg moest eerst gecontroleerd worden. Pas na zes dagen kon de SPLM/A me daar weghalen. Ik werd naar een ziekenhuis in Lokichokio gebracht, waar ik negen maanden werd behandeld. Ik kreeg kunstbenen en krukken. Maar toen ging ik weer terug naar het leger als chauffeur en voor logistiek werk. Ik wilde teruggaan, omdat mijn collega's nog steeds vchten tegen de vijand. Misschien voelden ze zich ontmoedigd omdat ik gewond was geraakt. Ik ben teruggegaan om ze aan te moedigen. (man, 49 jaar)

Kansen in het leger

Hoewel het leven als soldaat zwaar was, en het leger er niet in slaagde soldaten van voldoende voedsel en materieel te voorzien, had het leger soldaten wel iets te bieden. Wie goed werk deed, kon opklimmen in de organisatie, waar nieuwe verantwoordelijkheden en privileges uit voortkwamen:

Een promotie in de organisatie was gebaseerd op goed gedrag. Het is belangrijk dat je actief bent, eerlijk en dat je je commandant gehoorzaamt. Ik werd gepromoveerd tot de rang van brigade-generaal omdat ik actief was, het leger nooit heb verraden en ik ben geen analfabeet. (man, 43 jaar)

Ik ging van rang naar rang, omdat ik anders was dan mijn collega's. Ik ging zelfs sneller dan sommige van mijn leidinggevenden. Ik was anders vanwege mijn activiteiten en omdat ik ethiek heb. Toen ik officier was had ik een strategisch en tactisch plan voor het leger. En ik kon leiding geven aan een peloton en aan een bataljon. Toen ik kolonel was had ik drie bataljons onder mijn gezag, en was ik succesvol bij missies. Als er een nederlaag of een aanval was, stuurden ze mij en ik had succes. (man, 41 jaar)

Promoties

Beslissingen over de promotie van soldaten werden genomen door de commandanten. Welke criteria daarbij exact golden was niet

helder. Veel hing ook af van het hebben van de juiste contacten. Soldaten die niet werden gepromoveerd, wisten vaak niet waarom.

Mijn rang was korporaal, en die rang heb ik nog steeds. Ik wilde wel omhoog in rang, maar het hangt af van de nominatie van de hogere commandanten. Ik weet niet op basis waarvan mensen worden genomineerd, maar ik vind het niet zo erg dat ik niet genomineerd ben. (man, 30 jaar)

In 2001 werd ik gepromoveerd tot tweede-luitenant. Ik heb nooit echt nagedacht over het krijgen van een hogere rang. De commandanten beslissen die dingen. Als je opgroeit, twijfel je ook niet aan de beslissingen van je ouders. In het leger is dat hetzelfde: je doet gewoon wat je wordt opgedragen door je commandanten. (man, 29 jaar)

Opleidingen

Het leger organiseerde ook opleidingen voor soldaten. Leerkrachten werden naar de militaire kampen gehaald om de soldaten te leren lezen. Tijdens staakt-het-vuren mochten sommige soldaten een paar maanden met verlof om naar school te gaan in een vluchtelingenkamp of in een dorp waar nog een school open was.

Militairen in de hogere rangen werden soms naar Ethiopië of Kenia gestuurd om aan de universiteit te studeren. Officieren met politiek talent werden opgeleid om bestuursfuncties te vervullen in de bevrijde gebieden.

In 1994, toen het werk in het leger gedaan was, kreeg ik de kans om in Kenia te gaan studeren. Ik kreeg een beurs en studieverlof. In Nairobi studeerde ik geschiedenis en milieukunde. (man, 43 jaar)

De regiocommandant zag dat ik heel actief was en hij riep me naar het hoofdkantoor. Hij zei dat hij vond dat ik een opleiding moest volgen. Ik werd naar Addis Abeba gestuurd voor een computercursus en daarna naar Nairobi voor een cursus Engels. Ik voelde me erg slecht, want ik had het gevoel dat ik mijn soldaten in de steek had gelaten. Ik kon niet

eten en niet slapen, en besloot weer terug
naar het leger te gaan. (man, 41 jaar)

Hoewel het leven van de soldaten in de SPLM/A zich dus kenmerkte door onzekerheid en gevaar bood de beweging de soldaten ook een perspectief: militairen leerden zich te verdedigen, konden zich specialiseren, opklimmen naar hogere rangen, en in het ergste geval: sterven als held.

Waarom worden burgers soldaat?

Op de vraag waarom burgers zich aansluiten bij gewapende groeperingen is geen eenduidig antwoord te geven. Uit dit onderzoek is gebleken dat verschillende motieven een rol spelen bij de instroom van rekruten in de SPLM/A. Onveiligheid was de voornaamste oorzaak: sommigen werden soldaat omdat ze dachten dat ze dan veiliger zouden zijn. Anderen zagen hun wereld letterlijk vernietigd worden tijdens een aanval op hun dorp, en hadden weinig keus. Weer anderen wilden wraak nemen na de dood van een familielid. De oorlog zelf – het geweld en de onveiligheid – vormde dus een belangrijke oorzaak voor burgers om zich aan te sluiten. In dit verband is het zinvol om stil te staan bij het contraproductieve effect van het regeringsbeleid en de gekozen *counter-insurgency* strategie. De extreme onveiligheid die hieruit voortvloeide, dreef burgers juist in de armen van de SPLM/A. Maar ook dwang vormde een belangrijke oorzaak: dertien procent van de ondervraagde soldaten waren

om die reden soldaat geworden. De SPLM/A begon met gedwongen rekrutering met de vorming van het Rode Leger en zette een dit beleid later voort in gebieden die door de SPLM/A werden bestuurd. Eerder onderzoek toonde al aan dat dwang een grote rol speelde bij het rekruteren van soldaten door gewapende groeperingen in Sierra Leone. Dat geldt vooral voor het *Revolutionary United Front* (RUF), waar maar liefst 88 procent van de soldaten gedwongen was gerekruteerd.⁸

Bij andere gewapende groeperingen in Sierra Leone lag dit percentage lager. Sociaal-economische achterstand, beloningen die organisaties boden en sociale druk vormden belangrijke motieven om mee te vechten.⁹ Soortgelijk onderzoek in Liberia leidde tot de bevinding dat burgers zich vooral aansloten bij Liberiaanse rebellenbewegingen vanwege toenemende onveiligheid.¹⁰ De motivatie om voor een rebellenbeweging te vechten kan dus per land, per beweging en per persoon sterk verschillen.

Maar de vraag waarom burgers soldaat worden, kan ook worden omgedraaid. Waarom zouden mensen tijdens een oorlog burger willen blijven? Uit dit onderzoek is gebleken dat het rebellenleger kansen bood terwijl de oorlog het civiele leven vrijwel geheel had platgelegd. De functie van rebellenbewegingen ter bevordering van de opwaartse sociale mobiliteit tijdens een oorlog werd door andere onderzoekers benoemd, maar is nog niet onderzocht.¹¹ Dit onderzoek heeft laten zien dat de SPLM/A burgers ook iets te bieden had. Soldaat worden bood een mogelijkheid voor persoonlijke ontwikkeling en het bevorderen van je sociale status. Je kon een rang krijgen, een opleiding volgen of een bestuurlijke taak vervullen. Tegelijkertijd waren de mogelijkheden in de samenleving beperkt tot een bestaan als vluchteling, of als een hulpafhankelijke burger.

De kansen die rebellenbewegingen aan burgers bieden krijgen doorgaans weinig aandacht van onderzoekers die geïnteresseerd zijn in conflicten. Toch vormen ook deze aspecten een essentieel onderdeel van het leven in een rebellenorganisatie. ■

8 Humphreys, M. en Weinstein, J.M. 'Who fights? The Determinants of Participation in Civil War'. In: *American Journal of Political Science*, Vol. 52, No. 2, April 2008, pag. 436-455.

9 Gebaseerd op onderzoek door middel van vragenlijsten, gehouden onder 1.043 individuen afkomstig uit verschillende rebellenbewegingen. Humphreys, M. and Weinstein, J.M. *What the fighters say. A Survey of Ex-Combatants in Sierra Leone*. Interim Report: July 2004. www.columbia.edu; Humphreys, M. en Weinstein, J.M. *Disentangling the Determinants of Successful Disarmament, Demobilization, and Reintegration*, 2005. www.columbia.edu; Humphreys, M. en Weinstein, J.M. 'Who fights? The Determinants of Participation in Civil War'. In: *American Journal of Political Science*, Vol. 52, No. 2, April 2008, pag. 436-455.

10 Gebaseerd op onderzoek met behulp van vragenlijsten, gehouden onder 491 individuen afkomstig uit verschillende rebellenbewegingen in Liberia. Bøås, M. and Hatløy, A. 'Getting in, getting out: militia membership and prospects for re-integration in post-war Liberia'. In: *Journal of Modern African Studies*, 46, 1 (2008), pag. 33-55.

11 Bøås en Dunn. 'African Guerilla Politics: Raging against the machine?' In: *African Guerrillas: Raging against the machine* Boulder: Lynne Rienner Publishers, Inc, 2007.